

орбита N 9/6. III 71.1

Склонността към чистотата, до колкото тя се среща сред хората, не е вродена, а придобито качество. Затова свидетелствуват археологическите находки от онези времена, когато човек все още е бил дете на природата, а не неин господар, и си е позволявал да се показва навсякъде такъв, какъвто си е всъщност — така, както правят само децата. Печерният ни прапрадядо никога не се е миед, никога не е перал дрехите си, никога не е почиствал от каквото и да било площта, заемана от него и племето му под форма на първобитно-общинна квартира. Защо? Просто защото му е липсвал инстинкт

като естественото дено на природата, учените се прокрадват със своите ултрачувствителни регистриращи уреди и съвестно наблюдават каква е тайната на живота без намесата на човешния мозък, ръка и най-вече крак. Не без учудване те успяха да разберат, че такъв живот не само че е възможен, но той протича при самоподдържането на възхитително съвършена хармония, която, първо, поддържа, а след това заставя човек неволно да изпадне в захлас. Най-характерното за естествените процеси в живата природа (така наречената биосфера) е техният циклически характер. Въпреки идеалистически навивия си характер Вибинята съдържа в себе си велика материална мисъл: „От пръст си пронасяш и на пръст ще станеш! Това правило не познава изключения: всеки ор-

ганизъм се ражда, развива се и умира, като дава почва за развитието на други живи организми, и така нататък. По този начин биосферата на нашата планета е в постоянна връзка с процесите, които се извършват и в неорганизованата част на земната кора. От неорганизованата материя постъпва тъй нужният за живота въглерод, който се доставя по моста „въглероден двуокис — зелени растения — органични съединения“ и оттам става достояние на всички организми. Не по малко нужният за процеса в биосферата азот се свързва от въздуха благодарение на специални азот-фиксиращи микроорганизми. По-нататък органичната верига продължава от биологичен вид към биологичен вид и обхваща цялото многообразие от организми. Това многообразие от организми обаче притежава само единна самостоятелност. Фантът, че един живи тела служат за храна на други живи тела, е велик диригент в природата, който определя съвместно с климатичните условия кой колко да яде и кой колко да се размножава. В началото хората се включиха добронамерено в съществуващия естествен ред, след това пожелаха да го направят изкуствен, но дълго това не им се удаваше, тъй като силите, с които разполагаша, все още не бяха на нужната висота. Селското стопанство от прединдустриалния период, а така също и продукцията на занаятчийските задру-

ги, не нарушаваше естествения кръговрат на веществата в биосферата, напротив — бяха част от него. Едва когато затуптя сърцето на първата машинно-обзаведена фабрика и в близката река постъпиха първите отровени с химикали отпадъчни води, милиардолетните природни механизми на вещество-обмен направиха за сечка. Човек беше започнал да поднася към добре „смазаните“ от времето естествени регулационни процеси нови, несрещани дотрети това продукти, за чиято преработка природата не беше подготвена.

НАРУШЕНОТО РАВНОВЕСИЕ

Всичко произлезе от това, че промишленото производство се

в нея не се извършват обичайните биохимични процеси.

Атмосферата също беше засегната от започналото общопланетно замърсяване. Недоизгорелите димни газове от промишлените комини се смесиха с недоизгорелите димни газове на новоизобретените возила с бензинови и нафтови двигатели. Огромни количества микроскопични саждени частици се издигнаха в някога естествено чистия въздух и създадоха шапки, през които слънчевите лъчи проникват все по-трудно.

Океаните — символ на неизчерпаемост — започнаха да изчерпват своята природна девственост. Отпадъците от атомните

казките не винаги завършват щастливо. Главните трудности се съсредоточават около истината, че производителите на замърсявания върху планетата не смятат за естествено да престанат да вършат това. За сушата, където ивиците на държавните граници определят точно приложимостта на един или друг закон, старата и изпитана държавна машина може да действа и действва. В много страни, включително и в нашата, съществуват наредби, постановления, обществени трибуни, които са поели за дължението да намалят и премахнат замърсяванията на жизнената среда. Но границите не помагат, когато въпросът е за до атмосферата, реките, моретата и океаните. Тяхното замърсяване е много „подвижно“ и вредните резултати лесно предприемат пътуване без паспорт. Това налага прибягването до международни договори и задължения, тъй като всеки вече е принуден да признае, че участието в движението за „чиста планета“ представлява интернационален дълг. Сключеното неотдавна Споразумение за мирното използване на океанското дъно, както и по-старите и по-нови конвенции против химическото и атомното замърсяване, са красноречив пример за това, как срещу лавината от вредни замърсители, която някога хора искат да натрапят на света, все пак може ефикасно да се противодейства. Местните усилия също не са за пренебрегване. Москва и Одеса са градове с минимално атмосферно замърсяване благодарение на активните мерки за опазването на жизнената среда. Подобни мерки, макар и в значително по-слаба степен, доведоха до завръщането на рибата в лондонския район на река Темза.

Човек няма вроден инстинкт към поддържане на чистотата. Съвременното положение на нещата върху нашата планета обаче настоятелно изисква той да го придобие, и то трайно и в общопланетен мащаб. Не ше и дума, че това ше стане трудно и не отведнъж. Но след като хората започнаха космическите полети и овладяха атомната енергия, едва ли има съмнение, че една такава чисто „вътрешно-земна“ проблема, каквато е проблемата за замърсяването на жизнената среда, ше се окаже напълно по силите им.

ИНДЕКС 20084

ЩЕ НАТИКАМЕ ЛИ ЗЛИЯ ДУХ ОБРАТНО В ШИШЕТО?

СТЕФАН КИРОВ

за това, а здравната просвета още не е била измислена, за да му повлияе по пътя на разсъдъка.

След като Човек обяви себе си за Мислещо същество, той започна да разбира, че като стопанин на земното кълбо би трябвало да поеме не само права, но и задължения по отношение на естествената подредба в природата. Докато населението не беше особено многолюдно, въпросът за задълженията никак си търпеше отлагане. Напоследък обаче Природата започна да изпраща гърбле обезпокоителни призовки. Мълниеносно нарастващото земно население започна така да влияе върху стародавното равновесие в жизнената среда, че науката, ще не ше, трябва да се намеси.

ЗЕМЯТА ОТ ВРЕМЕТО ПРЕДИ ТЕХНИЧЕСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ

Тук-там в еред гората от комини, телеграфни стълбове и увиснали медени проводници все още се намират кътчета земя, наричани със странно звучащата дума „резервати“. Където животът си тече така, като че ли уж не съществува никакъв технически прогрес и никаква научнотехническа революция. Внимавайки да не изменят, без да ис-

разви бурно, а проучванията върху промените в жизнената среда, до които то доведе, изостанаха отчаяващо. Не знаейки, а и не искайки да знаят за обществени последици, собствениците на индустриални предприятия започнаха да изхвърлят отпадъчните преработени материали, където им попадне, само и само да не им пречат. Най-напред реките поеха върху себе си удара на човешкото неблагодарие. Рибата започна да измира масово. Това само по себе си е обезпокоителен факт, но той все още не би имал общопланетно значение, ако беше единствен. Нещо много по-важно се разигра в невидимата сфера на речния живот. Милиарди и милиарди микроорганизми, които посредством своите специализирани ензимни системи поемат грижата да разградят органичните вещества, оставали след умирането на поедените организми, също не издържаша подготвената им от промишлеността химическа баня и престанаха да вършат своята работа. Отровената от химикали речна вода представлява мъртвило в буквалния смисъл на думата,

заводи, които някои страни „погребват“ в океанските дълбини, повишават радиоактивността на водата. Наскоро бе открит и друг малко очакван факт. Инсектицидният препарат ДДТ, с който всички бяхме така добре свикнали, считайки го за безопасен, се оказа чужд на естествения кръговрат в биосферата.

Замърсяванията на въздуха и водата не са изолирани явления. Те са свързани помежду си, а също и със сушата, която поне засега все още е главната квартира на човешкото съществуване. Замърсеният със серен двуокис (той се получава при горенето на сира — съдържащите каменни въглища) въздух предизвиква пролетното пожълтяване и опакване на листата, а то от своя страна води до превръщането и на най-добре гледаните градини в пустощ. По отрицателен начин влияят върху селскостопанската продукция и останалите химически замърсители, носени от въздуха и водата.

Замърсяванията на въздуха и водата не са изолирани явления. Те са свързани помежду си, а също и със сушата, която поне засега все още е главната квартира на човешкото съществуване. Замърсеният със серен двуокис (той се получава при горенето на сира — съдържащите каменни въглища) въздух предизвиква пролетното пожълтяване и опакване на листата, а то от своя страна води до превръщането и на най-добре гледаните градини в пустощ. По отрицателен начин влияят върху селскостопанската продукция и останалите химически замърсители, носени от въздуха и водата.

ДА НАТИКАМЕ ЗЛИЯ ДУХ ОБРАТНО В ШИШЕТО

В приказките това става лесно. Но в действителния живот при-